

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-42-51>

УДК 378.017.4:172.15]:378.014

Кучинська Ірина Олексіївна,

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5025-4920>

kuchynska.iryua@kpnu.edu.ua

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті акцентується увага на важливості в умовах реалій сьогодення (війна з РФ) пріоритетності військово-патріотичного виховання студентської молоді у вищих школах України. Підкреслюється, що військово-патріотичне виховання є складовою частиною патріотичного виховання. Зазначається, що організація військово-патріотичного виховання повинна бути спрямована на усвідомлення студентською молоддю значущості й важливості у їх житті прагнення захисту своєї країни; формування психо-фізичної та морально-духовної готовності до служби в армії; розумінні цінностей цього важливого аспекту їх життєдіяльності для себе, їх родин та країни в цілому. Сучасна молодь повинна відчувати потребу у захисті своєї країни на всіх фронтах, починаючи безпосередньо з лінії бойових дій й закінчуючи професійно-грамотною, кваліфікаційно-компетентною допомогою у відбудові України. Прагнення студентської молоді долучатися до цих безперечно історико-знакових моментів життя України буде свідчити про їх свідомість громадянському обов'язку, мужності, розумінні цінностей життя, свободи та розвитку; бажанні конструктивно-позитивних змін; подоланні тих перешкод, які заважають країні у її розквіті.

Зазначається, що цінності демократії, як показує професійний педагогічний досвід не можуть розглядатися та усвідомлюватися без розуміння студентами власного обов'язкового вкладу у захист та збереження своєї держави.

Акцентується увага на пріоритетних формах і методах військово-патріотичного виховання студентської молоді. Наголошується, що військово-патріотичний аспект виховної діяльності акцентує увагу на: потребі молоді до захисту тих цінностей, що їм найдорожчі; подоланні, як що є, проявів невпевненості в собі; позитивних змін в своєму оточенні; мотивації до прийняття відповідальних рішень; розуміння та відчування себе особою яка хоче та може захистити себе, свою родину й країну.

Підсумовується важливість та пріоритетність у сучасній вищій школі України: військово-патріотичного напряму виховання студентської молоді; розумінні молодими людьми цінностей країни, її захисту та незалежності; розумінні та

розв'язанні студентами соціально-моральних завдань у контексті викликів суспільства; формуванні морального мислення, моральної зрілості й морального самовдосконалення; розпізнаванні моральних провокаторів та хибних ціннісних орієнтирів. Зазначається, що цінності демократії, які виборюють й захищають українці підтверджує їх бажання цивілізаційного вибору для суспільства, держави й розвитку своїх дітей, що є безумовним пріоритетом у моделюванні системи навчально-виховного процесу сучасних вищих шкіл України.

Ключові слова: військово-патріотичне виховання; ціннісні орієнтири; реформування вищої школи; виховні завдання, студентська молодь.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Сьогодні, коли наша держава протистоїть у війні російській федерації виникає нагальна *потреба* у переосмисленні зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення формування нового українця, що діє на основі *національних та європейських цінностей*. Як зазначається у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022 р.) Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку. У сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз, і водночас, великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд із забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське та євроатлантичне співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Прагнення українців жити, працювати, виховувати своїх дітей у вільній, незалежній, сильній, багатій країні, яка прагне до мирного співіснування у співдружності європейських країн *актуалізує питання пріоритетів виховання враховуючи реалії сьогоденних подій*. Як констатує академік І.Бех (Директор Інституту проблем виховання НАПН України) «У вихованні особистості мірилом унормованості поведінки служить її відповідність вимогам суспільстві. Звичайно, цивілізоване суспільство завжди гармонійно поєднує загальнолюдські й національні моральні норми – цінності, які й мусить свідомо привласнити людина» [1, с. 9]. *Цінності демократії, які виборюють й захищають українці підтверджує їх бажання цивілізаційного вибору для суспільства, держави й розвитку своїх дітей, що є безумовним пріоритетом у моделюванні системи навчально-виховного процесу сучасних вищих шкіл України.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання у вищій школі знаходиться у колі наукових інтересів багатьох вчених, педагогів й психологів: А.Алексюк, І. Бех, Г. Балл, А. Бойко, С. Карпенчук, К. Журба, М. Грищенко, В. Мірошніченко, В. Ортинський, І. Зайченко, А. Кузьмінський, В. Омеляненко, І. Підласий,

Б. Ступарик та ін. Актуалізація сутності, змісту і завдань процесу виховання у вищій школі; методів, форм і засобів виховного впливу на особистість студента; становлення та розвиток виховання були й безумовно залишаються важливим аспектом виховної діяльності. Не можна не акцентувати увагу на вивченні та розгляді фундаментальних питань виховання вченими, педагогами Інституту проблем виховання НАПН України, які у своїх роботах визначають пріоритетні *ціннісні* орієнтири та *потенційні можливості* сучасного виховання. Цілком очевидно, що всі ці питання є актуальними та значущими.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є висвітлення ключових ціннісних орієнтирів військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах реалій сьогодення. Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення наступних **завдань**: визначити та проаналізувати пріоритети та потенціал військово-патріотичного виховання молоді у сучасній вищій школі.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Розуміючи, що студентська молодь це є *громадянсько-професійний потенціал* країни науково-педагогічні працівники вищої школи акцентують увагу на важливості, а особливо в умовах бойових дій, що переживає Україна впровадження у виховну діяльність військово-патріотичної компоненти. Близькість до недружніх для нас кордонів з російською федерацією змушує тримати у постійному тонусі не тільки Збройні сили країни, але й також педагогічну громаду, яка аналізуючи та враховуючи реалії визначає ціннісні пріоритети виховання українських дітей та молоді.

Військово-патріотичне виховання розглядаємо як виховний процес, спрямований на формування у громадян України оборонної свідомості підвищення суспільної значущості та поваги до військової служби, мотивації громадян до набуття ними необхідних компетентностей у сфері безпеки і оборони (див. рис. 1).

Зазначимо, що військово-патріотичне виховання є складовою частиною патріотичного виховання. Організація військово-патріотичного виховання повинна бути спрямована на усвідомлення студентською молоддю значущості й важливості у їх житті прагнення захисту своєї країни; формування психо-фізичної та морально-духовної готовності до служби в армії; розумінні цінностей цього важливого аспекту їх життєдіяльності для себе, їх родин та країни в цілому. Сучасна молодь повинна відчувати потребу у захисті своєї країни на всіх фронтах, починаючи безпосередньо з лінії бойових дій й закінчуючи професійно-грамотною, кваліфікаційно-компетентною допомогою у відбудові України. Прагнення студентської молоді долучатися до цих безперечно історико-знакових моментів життя України буде свідчити про їх свідомість громадянському обов'язку, мужності, розумінні цінностей життя, свободи та розвитку; бажанні конструктивно-позитивних змін; подоланні тих перешкод, які заважають країні у її розквіті.

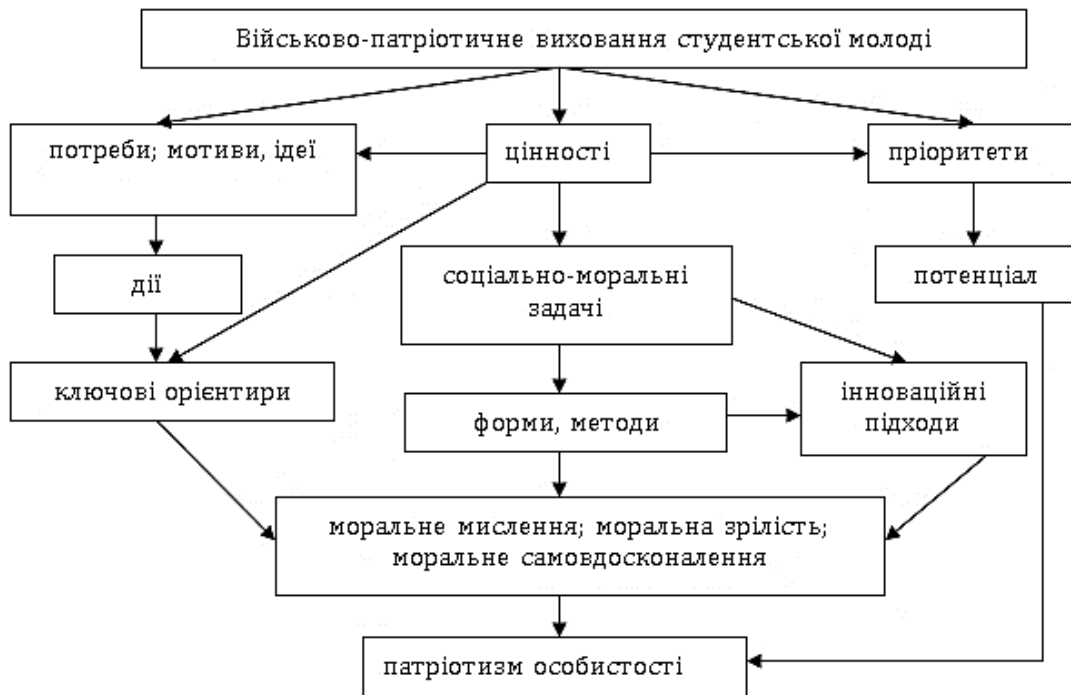

Рис. 1. Ключові аспекти військово-патріотичного виховання студентської молоді у сучасній вищій школі

Особливо важливо студентській молоді вміти розпізнавати *моральних провокаторів*, які використовуючи лживі, підступні моральні постулати, хибні ціннісні орієнтири нав'язують своє бачення світу (прикладом слугує так званий «руський мир») формуючи тим самим незрілу, керовану особистість. Вважаємо, що військово-патріотичний аспект виховної діяльності висвітлить найважливіші пріоритети для становлення дієвої, вільної, принципової, грамотної, моральної, компетентної, мужньої, свідомої особи. Сучасні педагоги акцентують, що педагогічній громаді надзвичайно важливо звертати увагу на формування громадянина – патріота, який розуміє свою роль у сьогоденних життєвих моментах [4]. При цьому військово-патріотичне виховання студентської молоді визначається як пріоритетне у форматі вибору та усвідомленню ключових цінностей суспільства [5].

Цілком очевидно, що військово-патріотичне виховання – це актуальний аспект діяльності у вищій школі сьогодні, але необхідно констатувати, що розвиток саме цього виховного процесу повинен відбуватися у тісному взаємозв'язку з громадянськими, національно-патріотичними, морально-етичними, духовними, екологічними та демократично-правовими ціннісними орієнтирами. Саме ця взаємопов'язаність та взаємозалежність дасть відчуття себе патріотом; вільною, культурною, духовною особистістю; громадянином квітучої країни; людини яка змінює свою країну на краще, знає як це зробити, прагне цього, відчуваючи та розуміючи необхідність її захисту у складні для неї періоди. Тому вважаємо, необхідно підкреслити, що після перемоги у війні з РФ напрям військово-патріотичного виховання так само повинен залишатися значущим й важливим у становленні гідної й сильної особистості прагнучої розвитку й захисту

країни. Цінності демократії, як показує досвід не можуть розглядатися та усвідомлюватися без розуміння студентами **власного** обов'язкового вкладу у захист та збереження своєї держави. Саме це дає молоді відчуття себе не тільки громадянином але й людиною від дій якої залежить її майбутнє, її родини та країни в цілому. Ці ціннісні постулати безперечно вплинуть й на вибір тих форм та методів проведення військово-патріотичного виховання у сучасній вищій школі які будуть найбільш продуктивними та відповідатимуть вимогам часу. Здійснювати їх можна у формі лекцій, бесід, розповідей, екскурсій до музеїв військових подій, зустрічей із ветеранами війни з РФ, пошукової роботи та ін. Актуальними будуть як масові, так й групові та індивідуальні форми виховної роботи зі студентською молоддю. Так доречними будуть вечори запитань та відповідей про війну та її наслідки, героїзм українців, довгий шлях до перемоги; обов'язкові зустрічі з Героями України у війні з російськими окупантами. Важливо, щоб такі заходи проходили в атмосфері особистої причетності до обговорюваних проблем, щоб студенти були організаторами й учасниками: запрошували гостей й були активними співрозмовниками. Зауважимо, особливе місце у виховній роботі належить саме безпосереднім контактам студентів з цікавими, героїчними людьми. Вони надають виховній роботі емоційного характеру, мають істотний вплив на патріотичні почуття молоді.

Важливою формою виховної роботи є безперечно групові, такі як круглі столи. Вони зазвичай збирають молодих людей, які не обмежуються власною думкою у пошуках істини. «Круглі столи» сприяють розширенню кругозору, формуванню світогляду, загальнолюдських, національних цінностей, а у сучасних реаліях й безумовно військово-патріотичних. Також потенціал студентів реалізується в гуртках, основними завданнями яких повинно бути:

- формування національно свідомого патріота – громадянина, захисника України;
- виховання фізично й морально здорової людини;
- усвідомлення моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, етичних норм;
- прагнення захистити свою країну у разі потреби.

Доцільно практикувати обговорення публікацій з найпопулярніших видань, які приваблюють студентів своїми аналітичними матеріалами щодо військової, політичної, економічної, етичної, культурної ситуації в Україні.

Не залишається поза увагою й індивідуальна виховна робота:

- корекція відхилень у свідомості та поведінці окремих студентів шляхом створення спеціальних педагогічних ситуацій, які сприяють усуненню наявних в особистості студента негативних якостей (подолання негативізму в наслідок бойових дій; активізація прихованих почуттів; зміцнення віри у власні дії та ін.);
- спонукання студентів до раціонального використання вільного часу з метою всебічного розвитку своєї особистості, вдосконалення необхідних фахівцю якостей (консультування студентів по цікавим для них питаннях).

Завдання викладача в цьому плані – влаштовувати зустрічі студентів з відповідними фахівцями для надання їм кваліфікованої допомоги, особливо це

важливо, коли ми спостерігаємо наслідки війни які проявляються у молоді у вигляді психологічного виснаження, депресивних станів, невпевненості в собі.

Надзвичайно важливо, щоб молода людина була небайдужою до тих подій, що відбуваються у країні, прагнула у разі потреби стати на її захист. Так звана «розмова зі своєю совістю» повинна висвітлити питання світоглядного характеру:

– *хто я для своєї країни, і що країна є для мене?*

Прагнення молоді не замовчувати це питання, а навпаки визначити для себе своє місце серед тих хто справді прагне зробити Україну вільною, сильною та процвітаючою призведе до прагнення змін у власному житті, шукання свого місця в ньому.

Військово-патріотичний аспект виховної діяльності акцентує увагу на:

- потребі молоді до захисту тих цінностей, що їм найдорожчі;
- подоланні як що є проявів невпевненості в собі;
- позитивних змін в своєму оточенні;
- мотивації до прийняття відповідальних рішень;
- розуміння та відчуження себе особою яка хоче та може захистити себе, свою родину й країну.

Ці, як констатує академік І. Бех, соціально-моральні задачі розв'язують проблему розкриття логіки засвоєння молоддю зовнішніх вимог і моральних норм. Тільки розкривши процес інтеріоризації суспільної моралі, можливо сподіватись на ефективність виховної діяльності. Враховуючи, що в даному процесі важлива роль належить власній активності особистості, її діяльності, розв'язання соціально-моральної задачі має ґрунтуватися на ціннісному усвідомлено-емоційному ставленні суб'єкта до засвоюваного етичного змісту [1].

Вправляючись у розв'язанні соціально-моральних задач, молода людина розвиває в собі якості з орієнтацією на майбутнє, тобто здатність і готовність самоудосконалювати себе. Військово-патріотичний аспект виховання в умовах війни повинен збагачувати й удосконалювати *моральне мислення* молодих людей, тобто проявлятися в умінні використовувати етичні поняття, не спотворюючи їхньої сутності і змісту, чітко погоджуючи їх зі своєю поведінкою, з життєвими явищами. Зауважимо, незасвоєння етичних понять – одна з причин аморальних вчинків. Сьогодні, ми говоримо, про те що *героїзм*, як важлива моральна риса, що пов'язана з почуттям патріотизму, глибокої любові, відданістю формується у молоді на основі відповідального ставлення до сенсу свого власного життя. Питання про героїзм сучасних українців повинно обговорюватися серед молоді, аналізуючи їх з точки зору їх фундаментальної цінності, розумінням й переживаннями. Як констатує вчена С. Карпенчук переживання людини не залишаються непоміченими іншими людьми, що характеризує одну із головних людських якостей: взаєморозуміння, співпереживання, співчуття, співучасть (прояв взаємної підтримки, взаємодопомоги). Без цього неможливе не тільки колективне, але й індивідуальне буття [6]. Моральний аспект військово-патріотичного виховання виступає як синтез патріотичного та інших чинників виховання. Адже на основі моральних почуттів формується моральне ставлення, кінцевим результатом сформованості яких є моральне самоставлення. Воно реалізується в таких проявах як самооцінка своїх власних дій, вчинків, ставлень, самоаналіз, самоконтроль. Це ставлення: до роду, рідних (родинний

етикет); до природи (екологічний етикет); до рідного краю, держави, її символів, інших народів (загальнолюдський етикет та етнічний); до мови (мовленнєвий етикет); до оточуючих (етика спілкування); до самого себе (етизм індивідуальності); до прекрасного (естетика); до праці (культура нації); до науки (інтелектуальна культура); до Батьківщини (патріотизм).

Ці орієнтири актуалізують для молоді найважливіші цінності в їх житті. Ставлення до морального аспекту виховання ми розглядаємо через призму моральної культури особистості та її моральної зрілості. Зауважимо, в умовах війни ми можемо побачити *моральну зрілість* через високий рівень сформованості в людині моральної самосвідомості, морального ставлення й саморегуляції власних дій, вчинків, емоцій і поведінки у складні, екстремальні для неї часи. Але нам цікаво акцентувати увагу на тому, що морально зріла людина спроможна здійснювати самовиховуючий вплив (сьогодні це вкрай актуальний процес). Кожна особистість розрахована на моральне зростання. Адже в кінцевому результаті істиною моральною людиною можна стати за рахунок власних зусиль. Самооцінка, самоосвіта, самоставлення і саморегуляція є тими суб'єктивними рушійними силами, за допомогою яких розвивається самосвідомість молоді людини, тобто усвідомлення соціальної значущості власної індивідуальності, свого місця і ролі в суспільній життєдіяльності. Чим вищий рівень самоусвідомлення, тим продуктивніше здійснюються самооцінка, самоконтроль, самоспостереження. *Моральне самовдосконалення* покликане спонукати до життя такі моральні якості, як самовладання, самоодержимість, самокритичність. Самовладання виражається в здатності і умінні особистості керувати своїми емоціями, почуттями, нахилами, звичками (саморегуляція).

Отже, мораль сучасного життя, складного, екстремального (особливо під час військових подій) потребує від молоді усвідомлення цінностей буття через призму потреб служіння, процвітання та захисту своєї Батьківщини. Гасло *«Сьогодні ти захищаєш свою країну, а завтра країна захистить тебе!»* стає ціннісним орієнтиром для майбутніх поколінь. Військово-патріотичне виховання студентської молоді у цьому аспекті займає свою значущу ціннісну нішу у процесі самоусвідомлення особистості, адже від розуміння важливості своєї участі у відстоюванні ідеалів свого народу, країни, боротьбі за незалежність, існування загальною залежить не тільки доля землі де ти народився й живеш, але й відчуття себе людиною для якої цінності Добра, Правди, Честі, Любові є необхідними та принциповими.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Підсумовуючи вище наведений матеріал, зазначимо про важливість та пріоритетність у сучасній вищій школі України:

- військово-патріотичного напрямку виховання студентської молоді;
- розумінні молодими людьми цінностей країни, її захисту та незалежності;
- розумінні та розв'язанні студентами соціально-моральних задач у контексті викликів суспільства;
- формуванні морального мислення, моральної зрілості й морального самовдосконалення;

– розпізнаванні моральних провокаторів та хибних ціннісних орієнтирів.

Перспективним напрямом подальших досліджень є модернізація та удосконалення виховних технологій з урахування сучасних реалій психологічної напруги.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Бех, І.Д., 2003. Виховання особистості: у 2 кн. Кн.1: *Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади*: Наук. видання. Київ: Либідь, 280.
2. Бех, І.Д., 2003. Виховання особистості: у 2 кн. Кн.2: *Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади*: Наук. видання. Київ: Либідь, 344.
3. Бех, І.Д., 1998. *Особистісно зорієнтоване виховання*: Науково-метод. посібник. Київ: ІЗМН. 204.
4. Поліщук, С.В., Кучинський, С.А., 2022. Історична ретроспектива розвитку громадянського виховання в Україні (XIX-XX ст.). *Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Бахмат Н.В.]*, 32, Київ: Міленіум, 82-94.
5. Кучинський, С.А. 2015. Військово-патріотичне виховання студентської молоді у вищому навчальному закладі в умовах сьогодення. *Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*, 18, Київ: Міленіум, 73-77.
6. Карпенчук, С.Г., 2013. *Філософія освіти (загальна теорія педагогіки)*: монографія. Київ: *Видавничий Дім "Слово"*, 688.
7. Ортинський, В.Л., 2009. *Педагогіка вищої школи*: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 472.
8. *Філософський енциклопедичний словник*, 2002. Національна Академія наук України. Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди. Гол. редколегії В.І. Шинкарук. Київ. Абрис. 742.

THE VALUABLE GUIDELINES OF MILITARY PATRIOTIC EDUCATION OF YOUTH STUDENTS IN THE CONDITIONS OF MODERN HIGH SCHOOL REFORM

Iryna Kuchynska,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor of the Department of Pedagogy and Education Management

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University

Kamianets-Podilskyi, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5025-4920>

kuchynska.iryna@kpnu.edu.ua

Abstract. The article focuses attention on the importance of prioritizing military-patriotic education of student youth in higher schools of Ukraine in the conditions of today's realities (war with the Russian Federation). It is emphasized that military-

patriotic education is an integral part of patriotic education. It is noted that the organization of military-patriotic education should be aimed at making student youth aware of the significance and importance in their lives of striving to protect their country; formation of psycho-physical and moral-spiritual readiness for service in the army; understanding the values of this important aspect of their life for themselves, their families and the country on the whole. Modern youth should feel the need to protect their country on all fronts, starting directly from the front line and ending with professional, competent, qualified and competent help in the reconstruction of Ukraine. The desire of student youth to join these undoubtedly historic and significant moments of the life of Ukraine will testify to their awareness of civic duty, courage, understanding of the life values, freedom and development; wishes for constructive and positive changes; overcoming those obstacles that prevent the country from flourishing.

It is noted that the values of democracy, as shown by professional pedagogical experience, cannot be considered and realized without students' understanding of their own mandatory contribution to the protection and preservation of their state.

Emphasis is placed on priority forms and methods of military-patriotic education of student youth. It is emphasized that the military-patriotic aspect of educational activities focuses on: the need of young people to protect those values that are dearest to them; overcoming any manifestations of self-doubt; positive changes in your environment; motivation to make responsible decisions; understanding and feeling like a person who wants and can protect himself, his family and country.

Summarizes the importance and priority in the modern higher education of Ukraine: the military-patriotic direction of education of student youth; young people's understanding of the country's values, its protection and independence; students' understanding and solving of social and moral problems in the context of society's challenges; formation of moral thinking, moral maturity and moral self-improvement; recognition of moral provocateurs and false values. It is noted that the democratic values chosen and defended by Ukrainians are confirmed by their desire for a civilizational choice for society, the state and the development of their children, which is an absolute priority in modelling the system of the educational process of modern higher schools of Ukraine.

Keywords: military-patriotic education; value orientations; higher school reform; educational tasks; student youth.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bekh, I.D., 2003. *Vykhovannia osobystosti [Personality education]: u 2 kn. Kn.1: Osobystisno oriientovanyi pidkhd: teoretyko-tekhnologichni zasady: Nauk. vydannia. Kyiv: Lybid, 280.*
2. Bekh, I.D., 2003. *Vykhovannia osobystosti [Personality education]: u 2 kn. Kn.2: Osobystisno oriientovanyi pidkhd: naukovo-praktychni zasady: Nauk. vydannia. Kyiv: Lybid, 344.*

3. Bekh, I.D., 1998. *Osobystisno zoriientovane vykhovannia* [Personally oriented education]: Naukovo-metod. posibnyk. Kyiv: IZMN. 204.
4. Polishchuk, S.V., Kuchynskyi, S.A., 2022. Istorychna retrospektyva rozvytku hromadianskoho vykhovannia v Ukraini (XIX-XX st.). *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka: Zbirnyk naukovykh prats* / Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka; Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy [hol. red. Bakhmat N.V.], 32, Kyiv: Milenium, 82-94.
5. Kuchynskyi, S.A. 2015. Viiskovo-patriotychne vykhovannia studentskoi molodi u vyshchomu navchalnomu zakladi v umovakh sohodennia [Military and patriotic education of student youth in a higher educational institution in today's conditions]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka: Zbirnyk naukovykh prats* / Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, 18, Kyiv: Milenium, 73-77.
6. Karpenchuk, S.H., 2013. *Filosofiiia osvity (zahalna teoriia pedahohiky)* [Philosophy of education (general theory of pedagogy)]: monohrafiia. Kyiv: *Vydavnychi Dim "Slovo"*, 688.
7. Ortynskyi, V.L., 2009. *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Higher school pedagogy]: navch. posib. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 472.
8. *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical encyclopedic dictionary], 2002. Natsionalna Akademiia nauk Ukrainy. Instytut filosofii im. H.S. Skovorody. Hol. redkolehii V.I. Shynkaruk. Kyiv. Abrys. 742.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-51-63>
УДК 37.018.43

Маланчук Сергій Васильович,
аспірант, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
Хмельницький Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1252-1279>
sergiymalanchuk@ukr.net

СУТНІСНО-ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ

Анотація. Сучасне суспільство для повноцінного свого функціонування потребує громадянської активності своїх членів, які достатньою мірою орієнтуються у суспільних процесах й можуть усвідомлено визначати у них власне місце та діяти з користю як для суспільства, так і для себе. Надто важливою проблемою у цьому контексті є формування громадянської компетентності як інтегративної характеристики особистості, що ґрунтується на якостях (цінності, мотивації, ставлення) та кваліфікаційних ознаках (здатності, готовності), необхідних і достатніх для ефективного виконання ролі громадянина. У статті висвітлено такі ключові поняття як компетентність, компетентнісний підхід, ключові компетентності. Розглянуто підходи до визначення сутності поняття «громадянська компетентність». На основі аналізу